

نقش زنان در ارتقای معنویت در خانواده از منظر آیات و روایات

استاد راهنما: ناهید شیرپور^۱

نویسندگان: اعظم کریمی، فهیمه آقابگی، پریا کرمی احمد آبادی، نازنین دلاوری پیر غیبی^۲

چکیده

اولین محیط تربیت و پرورش که بر انسان تاثیر می گذارد و زمینه رشد و تعالی او را فراهم می کند، خانواده است که اگر در این محیط، اخلاق و تربیت، اسلامی حاکم باشد استقامت و استحکام آن نیز تضمین خواهد شد. از آنجا که زنان، به عنوان عضو مهمی در این محیط، نیمی از جامعه را تشکیل می دهند، مایه قوام در این دو عرصه هستند. آنان با ایفای صحیح نقش همسری و مادری، کمبود های مادی را از زندگی دور و ارزش های معنوی را جایگزین آن می کنند و نقش اساسی را در بالا بردن سطح معنویت در خانواده و جامعه دارند. اهمیت این نقش تا آنجاست که آنان مظهر مهر و عاطفه و محبت معرفی شده اند و از جایگاه ممتازی نسبت به مردان برای پرورش و آماده سازی فرزندان در اصلاح و تهذیب نفس، بندگی خدای متعال و شناخت صحیح از هستی و دین در این محیط برخوردارند. هدف از این تحقیق حاضر روشن نمودن نقش زنان در ارتقای معنویت در نهاد خانواده است که اگر این نقش به درستی انجام گیرد، سلامت روحی و روانی این نهاد مقدس، تضمین خواهد شد و فرزندان معنوی را تربیت و تحویل جامعه نمایند، در تشکیل جامعه معنوی نیز، همراه شده اند مطالب جمع آوری شده به روش کتابخانه ای با رویکرد توصیفی- تحلیلی بوده است.

کلیدواژه ها: نقش زنان، معنویت، ارتقای معنویت، خانواده

^۱. استاد مدرسه علمیه فاطمة الزهراء سلام الله علیها - دالاهو ۰۹۳۸۱۵۳۸۴۵۷

^۲. طلاب سطح دو، مدرسه علمیه فاطمة الزهراء سلام الله علیها - دالاهو

مهم ترین وظیفه پدر و مادر تربیت فرزندان است. کودک دین و ایمان خود را از والدینش می پذیرد و در عقاید و اخلاق و اعمال از خانواده اش اثر می پذیرد. همان گونه که پیامبر بزرگ اسلام(ص) می فرماید: هر نوزادی به فطرت توحیدی متولد می شود. آنگاه پدر و مادر او را به یهودیت و نصرانیت گرایش می دهند و از راه فطرت منحرف می سازند. (مجلسی، ۱۳۸۵، ص ۱۸۷)

از آیات و روایات استفاده می شود که مادر بیشتر از پدر با فرزندان در ارتباط بوده و به ابراز عواطف به فرزند خود می پردازد و درباره رشد سلامت و تکامل وی جدیت بیشتری به خرج می دهد و این حاکی از اهمیت نقش مادر در رشد روح و جسم کودک است. در پژوهش حاضر سعی بر این است که به بررسی چگونگی نقش زنان در ارتقای معنویت در خانواده بپردازیم چگونگی نقش زن در ارتقاء معنویت موجب می شود که به تربیت کنندگان کمک کنیم که به عنوان محور اصلی تربیت انسان هایی کامل و متعالی را رشد و پرورش دهند.

منشأ بسیاری از اختلالات روحی و روانی، فقدان معنویت در زندگی است و بیشتر بیماری ها و مشکلات روانی و عوارض اجتماعی و جسمانی که ایجاد و احساس پوچی، بیهودگی و تزلزل روحی است که این مشکلات ناشی از فقدان بعد معنویت در افراد است.

فواید زیادی در توجه به ارتقاء معنویت در خانواده وجود دارد اگر ارتقاء معنویت اتفاق بیفتد خانواده دارای سلامت معنوی شده و آرامش و اطمینان درونی و بیرونی در خانواده حاصل می شود و همچنین دارا شدن حس سعادت و رستگاری که موارد پیش رو را دنبال دارد، به طور کلی ارتقاء معنویت ارتباط هماهنگ و یکپارچه را بین افراد فراهم می کند و با ثبات در زندگی، صلح، تناسب و هماهنگی، احساس ارتباط نزدیک با

خویشتن، خدا و جامعه و محیط از این طریق مشخص می شود. و اهمیت مادر و نقش زن در وجود فردی با کمالات و دارای سلامت معنوی امری بدیهی است. زن نیمی از پیکره اجتماع است، شخصیت، رفتار، فرهنگ و اندیشه او بی گمان در شکل گیری جامعه انسانی نقش مهمی را ایفا می کند. خانواده کوچک ترین و در عین حال حساس ترین عضو جامعه به شمار می رود، زیرا در جوامع بشری ترکیبی است از خانواده های متعدد، لذا رفتار، گفتار و اعمال انسان ها هر قدر که در جامعه باید سنجیده باشد در خانواده ها باید سنجیده تر باشد. به لحاظ اجتماعی، خانواده، محبوبترین نهاد اجتماعی در پیشگاه خداوند است و مدیریت خانواده از ضرورت و اهمیت ویژه ای برخوردار است. (مظاهری، ۱۳۹۲، ص ۱۰۹)

کتابی که در مورد و حول موضوع مورد نظر به بررسی پرداخته اند : کتاب نقش مادر در تربیت فرزندان نوشته دکتر علی قائمی، کتاب مادر اگر اینگونه می بود نوشته خانم راضیه محمد زاده، کتاب تربیت فرزند از نظر اسلام نوشته دکتر حسین مظاهری، کتاب حکمت نامه کودک اثر حجت الاسلام محمدی ری شهری، کتاب گفتار فلسفی، کودک از نظر وراثت و تربیت، نوشته حجت الاسلام محمد تقی فلسفی، همچنین این مقالات را می توان نام برد نقش مادر در تربیت فرزند نوشته زینب برجی نژاد، اهمیت مادر در تربیت فرزند از شگرف نخعی و ... بررسی های کمتری در مورد نقش زن در ارتقاء معنویت در خانواده انجام گرفته و این امتیاز پژوهش حاضر نسبت به سایر تحقیقات است.

هدف ما در این تحقیق تبیین و بررسی نقش زنان در ارتقای معنویت در خانواده است.

مفهوم شناسی

معنویت

معنوی، منسوب به معنی، باطنی، حقیقی، آن چه با قلب شناخته شود نه با حواسی ظاهر، صفات پسندیده»
تقوا»، «فضیلت»، «ایثار» از جلوه‌های ظاهری آن است. (دهخدا، ۱۳۷۶)

معنویت، نوعی ارتباط با خدای متعال، از راه ایمان به خدا، عواطف و انگیزه‌های الهی و نیز یاری جویی از نیروهای غیبی بر اثر قرب الهی است. آثار عملی این ایمان و ارتباط، در جهت بخشی به زندگی و نوع نگاه به آن دیده می‌شود که در قالب اخلاق الهی بروز و ظهور می‌یابد.

خانواده

از نظر لغوی خانواده به معنای خاندان، اهل خانه، مجموعه خویشاوندان، مجموعه افراد دارای پیوند سببی یا نسبی که در زیر یک سقف زندگی می‌کنند و اهل بیت به کار می‌رود (معین، ۱۳۸۶) و در اصطلاح نهادی است که بر پایه ازدواج زن و مرد شکل می‌گیرد و با تولید مثل توسعه می‌یابد (محمدی ری شهری، ۱۳۸۷، ص ۱۱)

ارزش و فضیلت زنان

در روزگاری که داشتن پسر افتخاری بزرگ و تولد دختر مایه ننگ و عار بود با ظهور دین اسلام، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم، زنان و بویژه دخترش فاطمه سلام الله علیها را تکریم و با سنت‌های خرافی جاهلیت آن روز مقابله کرد. پیامبر در آن شرایط حضرت فاطمه را پاره تن خود نامید و خشم او را خشم الهی خواند. آن حضرت در پاسخ کسانی که دختردارشدن برایشان ناخوشایند بود فرمود: «دختران خود را ناپسند ندانید، به درستی که دختران مونس انسان و گران بهایند.» (متقی، ۱۳۷۲، ج ۴، ص ۴۵۳۷) همچنین بر خلاف دیدگاه‌هایی که با همسر خود همچون شی بی‌ارزشی برخورد می‌کردند فرمود: «بهترین شما کسی است که برای زن و دخترانش بهترین باشد. بعد از رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم جانشینان آن حضرت نیز بر منزلت و ارزش

زن تاکید کردند. زن زیر بنایی ترین پایه های اخلاقی را در یک جامعه رقم می زند و با استفاده از پایگاه اجتماعی مختلف نقش های گوناگونی را عهده دار می شود که در نهایت منجر به ترویج عدالت خواهد شد .

حضور زن در اسلام هیچ مشکلی را بوجود نیاورده است. او از همان مقامی برخوردار است که توسط دین او یعنی اسلام به او اعطا شده است. موضع قرآن و مسلمانان صدر اسلام گواه این حقیقت است که وجود زن به اندازه مرد در زندگی حیاتی است و او نه در مرتبه ای پایین تر از مرد قرار دارد و نه آنکه از یک جهت فرودست محسوب می شود . حضور یک زن در تمام لحظات زندگی و از ابتدای خلقت تاکنون مأنوس رفتار نیک مردان شده است. صحنه های اجتماعی مملو از زنان با توانمندی هایی است که پا به میدان گذاشته اند و هر یک نقش سازنده ای را به عهده داشتند. اسلام به زنان حقوق و امتیازاتی را داده است که او تحت هیچ دین و یا نظام قانونی دیگری از آنها برخوردار نبوده است. این حقیقت که اسلام به زن حقوق مساوی و نه مشابه مرد می دهد نشان می دهد که اسلام زن را به درستی در نظر گرفته، او را به رسمیت شناخته و برای او شخصیت مستقلی قائل است .

مقام زن در اسلام، مقامی منحصر به فرد است، مقامی نوین، چیزی که مشابهی برای آن وجود ندارد. به هر نظام دیگری که می نگریم، به دنیای شرق کمونیست و یا به ملل دموکراتیک، درمی یابیم که زنان در آنجا واقعاً خشنود نیستند. اسلام کار کردن زنان در سطح جامعه را مجاز و همیاری آن ها را در زندگی مشترک ضروری می داند اما در این میان حد و حدودی را برای یک بانو در نظر گرفته است. طبق قوانین زنان ملزم به رعایت یک سری عرف و فرهنگ هستند (فرخ سادات وارث، مقام زن در اسلام، ۱۳۷۸)، پژوهشکده علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، شماره ۳۰).

نقش زن در خانواده

خانواده محل آرامش برای افراد خانه است. اسلام خانواده را مظهر انس، الفت و آرامش مرد و زن می داند که هر کدام با توجه به حدود وظایف خود نقش خاصی برای اعتلای خانواده دارند. از نظر اسلام خانواده محیط امنی است که در آن هم فرزندان و هم پدر و مادر می توانند روح و فکر و ذهن خود را در این محیط امن و

در این مرحله احساس وگریزه درونی فرزندان دخالت دارد، زیرا ایجاد رغبت در فرزندان برای انجام تکالیف دینی ، نوعی جواب به تمایل درونی آنان می باشد.

مادر علاوه بر تعیین پاداش مادی، به تشریح پاداش های معنوی و نقشی که انجام تکالیف دینی وحضور در اماکن مذهبی بخصوص مساجد در ایجاد آرامش روحی وبهداشت روانی انسان ایفا می کند می پردازند .

۵. مرحله تکلیف و مراقبت

در این مرحله برای فرزندان نوعی تکلیف یعنی حضور در انجام مسائل عبادی را تعیین می کنند، وبر ادامه واستوار از سوی فرزندان محافظت ومراقبت به عمل می آید، نکته اساسی مادر باید دقت داشته باشد تا از آنچه در مراحل قبل با تلاش فراوان بدست آورده اند محافظت شود، کوتاهی در این مرحله نتایج سوئی را به دنبال دارد.

نتیجه گیری

اولین محیط تربیت و پرورش که بر انسان تاثیر می گذارد و زمینه رشد و تعالی او را فراهم می کند، خانواده است که اگر در این محیط، اخلاق و تربیت، اسلامی حاکم باشد استقامت و استحکام آن نیز تضمین خواهد شد. از آنجا که زنان، به عنوان عضو مهمی در این محیط، نیمی از جامعه را تشکیل می دهند، مایه قوام در این دو عرصه هستند. آنان با ایفای صحیح نقش همسری و مادری، کمبود های مادی را از زندگی دور و ارزش های معنوی را جایگزین آن می کنند و نقش اساسی را در بالا بردن سطح معنویت در خانواده و جامعه دارند.

۱. زن در درون خانواده به عنوان رکن اصلی برای ارتقای معنویت خود باید به ارزش های اسلامی پایبند باشد بدون شک پایبندی به ارزشهای اسلامی، یکی از عوامل مهم خوشبختی در زندگی زناشویی است.

۲. زن با رعایت اصول و شرائع اسلامی در خانواده از گسترش هرزگی و بی بند و باری جلوگیری کرده و از این راه می تواند در گسترش و ارتقاء معنویت در خانواده نقش داشته باشد .

۳. تربیت فرزندان صالح یکی دیگر از راه کارهایی است که زن با انجام آن در خانواده می تواند نقش مؤثری در ارتقاء معنویت در خانواده داشته باشد.

۴. دعوت به توحید و پرهیز از شرک مقدم بر دیگر مسائل عبادی و اخلاقی است و این نشان می دهد که در تربیت دینی فرزند، اولین امر، مسائل اعتقادی است.

منابع

*قرآن

۱. اعزازی، شهلا (۱۳۸۰) **جامعه شناسی خانواده**. انتشارات روشنگران و مطالعات زنان، چاپ اول.
۲. بهمنی، اصغر (۱۳۷۹) **دانشتنی های برای مادران**، قم، سعید نوین، چاپ دوم.
۳. پاینده، ابوالقاسم (۱۳۲۴)، **نهج الفصاحه**، سازمان انتشارات جاویدان.
۴. جوهری، شکیبا سادات (۱۳۸۸)، **گفتارهایی در رابطه با روابط والدین با فرزندان**، قم، دفتر عقل.
۵. حدادی، محمدرضا (۱۳۸۸)، **بروید با هم بسازید توصیه های رهبر انقلاب به زوج های جوان**، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
۶. حر عاملی (۱۴۱۴ق)، **وسائل الشیعه**، آل البیت..
۷. دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۷) **فرهنگ دهخدا**، تهران، مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
۸. خاموشی، فاطمه (۱۳۸۹)، **رهنمودهای تربیت دینی، مشهد**، آستان قدس رضوی، شرکت به نشر، ۱۳۸۹.
۹. دشتی، محمد (۱۳۶۴)، **مسئولیت تربیت**، قم، اسلامی.
۱۰. طبرسی، فضل بن حسن (۱۴۰۸)، **مجمع البیان فی تفسیر القرآن**، تحقیق رسولی محلاتی، بیروت، دارالمعرفه للطباعة والنشر.
۱۱. عیسی زاده، عیسی (۱۳۹۱) **خانواده قرآنی**، موسسه بوستان کتاب، چاپ سوم.
۱۲. فقیهی، علی نقی (۱۳۹۲)، **رابطه تربیت دینی کودک با سبک زندگی اسلامی**، پژوهش نامه تربیت تبلیغی، قم، پژوهشکده باقرالعلوم..
۱۳. قائمی، علی (۱۳۷۳)، **نقش مادر در تربیت**، تهران، انتشارات امیری.
۱۴. کربلایی، محسن و جمعی از محققین (۱۳۹۲)، **زن و بازیابی هویت حقیقی**، انتشارات انقلاب اسلامی، چاپ ۹.
۱۵. متقی، علی بن حسام الدین، (۱۳۷۲)، **کنز العمال فی سنن الاقوال و الافعال**، موسسه الرساله، بیروت

۱۶. مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۳)، **بحار الانوار**، ج ۳، دار احیاء التراث العربی، بیروت، چاپ دوم.
۱۷. محمد زاده، راضیه (۱۳۸۴)، **مادر اگر اینگونه بود**، تهران، مرکز فرهنگی و انتشاراتی منیر.
۱۸. محمدی ری شهری، محمد، (۱۳۸۷)، **تحکیم خانواده از نگاه قرآن و روایات**، قم، دار الحدیث.
۱۹. مشکانی سبزواری، علی (۱۳۹۲)، **چیستی و جایگاه سبک زندگی در فرآیند تکاملی انقلاب اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری**، معرفت ش ۱۸۵، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی .
۲۰. معین، محمد، (۱۳۸۶)، **فرهنگ معین**، تهران، انتشارات زرین.
۲۱. موسوی خمینی، روح الله، **صحیفه نور**، ج ۶، چاپ دوم، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد، سازمان چاپ و انتشارات، ۱۳۷۰.
۲۲. نوری، میرزا حسین طهرسی (۱۳۶۸)، **مستدرک الوسائل**، موسسه آل البيت لاحیا التراث، بیروت
۲۳. یوسفیان، نعمت الله (۱۳۸۷)، **مدیریت در خانه و خانواده**، تهران، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، نمایندگی ولی فقیه اداره آموزش های عقیدنی سیاسی.

مقالات

۲۴. احیا کننده، منیژه، **نقش زن در ایجاد بهداشت روان خانواده**، ۱۳۸۹، شماره ۳۴
۲۵. رهبر، الله، **خانواده و نقش عملکرد آن در تربیت دینی**، تضاد شیوه های تربیتی خانواده و مدرسه، پیوند، ش ۳۷۷، تهران، وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۸۹.
۲۶. شاملی، عباسعلی، «**فرآیند تربیت فرزندان در اندیشه دینی**، رویکرد آسیب شناختی»، فصلنامه کتاب زنان، ش ۲۷، تهران: شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده، ۱۳۸۲.
۲۸. فرخ سادات وارث، **مقام زن در اسلام**، (۱۳۷۸)، پژوهشکده علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، شماره ۳۰

۲۹. فصلنامه علمی پژوهشی زن و فرهنگ، سال ۵، شماره ۲۰، عطفه علامه

۳۰. رهبری، معرفت ش ۱۸۵، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۹۲، ص ۶۶.